

Тақризи

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Исматуллои Ҳабибуллои Нарзуллозода дар мавзуи “Вазифа ва масъулияти муҳаррири телевизион (дар мисоли телевизионҳои “Тоҷикистон” ва “Сафина”)” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.01.10 – Рӯзноманигорӣ

Дар замони рушди босуръати технологияи иттилоотӣ касбият дар воситаҳои электронии ахбори омма ба мадди аввал баромад, зеро имкони дастрасӣ ба маводи электронӣ тариқи Интернет зиёд гардид. Дар байни воситаҳои электронии ахбори омма дастрастарин воситаи электронӣ барои аҳоли ин телевизион ба ҳисоб меравад, ки дар назди он бештари вақти холигии аксарият мегузарад. Имрӯз бинандаи телевизион тариқи моҳвора имкони тамошои садҳо шабакаҳои телевизионии ватаниву хориҷиро дорад. Дар ин вазъ бинанда барномаеро аз телевизион тамошо мекунад, ки бо касбият таҳия шуда бошад. Барои бо касбият таҳия намудани барномаи телевизионӣ дар қатори аввалинҳо дар гурӯҳи эҷодӣ муҳаррири телевизион меистад. Зеро аз назари муҳаррир пурра сенарияи барнома пеш аз наворбадорӣ мегузарад ва таҳрир мегардад. Яъне дар бо касбият таҳия гардидани барномаҳои телевизионӣ нақши муҳаррир муҳим аст. Аз ин рӯ таҳқиқи илмии он ба нафъи илм дар соҳаи журналистикаи телевизион мебошад.

Муҳимияти рисолаи диссертатсионии Исматуллои Ҳабибуллои Нарзуллозода дар мавзуи “Вазифа ва масъулияти муҳаррири телевизион (дар мисоли телевизионҳои “Тоҷикистон” ва “Сафина”)” дар он зоҳир мешавад, ки масъалаи вазифа ва масъулияти муҳаррири телевизион нахустин маротиба дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди пажӯҳиши илмӣ қарор гирифтааст.

Дар рисолаи диссертатсионӣ бори аввал фаъолияти муҳаррир дар дар шабакаҳои телевизионии “Тоҷикистон” ва “Сафина” дар заминаи талаботи имрӯзаи таҳияи барномаҳои телевизионӣ пажӯҳиш ёфта, маҷмуи

мушкилот ва вазифаҳои фаъолияти муҳаррир ба таҳлил гирифта шудааст, ки ин навгонӣ дар илми муосир ба ҳисоб меравад.

Диссертант баъди пажӯҳиши ҳаматарафаи мавзуи интихобгардида ва омадан ба хулосаи асосноки илмӣ нуктаҳои илмии ба ҳимоя пешниҳодшавандаи хешро дар 8 банд баён намудааст. Инчунин дар натиҷаи таҳқиқоти илмӣ бо асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳои илмӣ ба муаллифи диссертатсия муяссар гардидааст, ки дар 5 банд тавсияҳои худро бобати истифодаи амалии натиҷаҳои пажӯҳиш пешниҳод намояд.

Аҳаммияти илмӣ ва амалии натиҷаҳои диссертатсия аз он иборат аст, ки бори нахуст дар доираи пажӯҳиши диссертатсионӣ донишҳои назариявиро доир ба вазифа ва масъулияти муҳаррири телевизион афзуда, ба корҳои илмию таҳқиқии марбут ба фаъолияти муҳаррири телевизион вусъат мебахшад. Инчунин дар он муносибати нав ба объекти пажӯҳиш сурат гирифта, тавассути сохтани низоми вазифаҳои хос кори муҳаррир маънидод мегардад. Яъне вазифаҳо ва масъулияти муҳаррир, ки фаъолияти ӯро дар давраи омодагӣ, наворбардорӣ, таҳрир ва таҳияи барномаҳои телевизионӣ дар жанрҳои гуногун тавсиф мекунанд, ба худ хусусияти универсалӣ пайдо менамояд. Ин таҳқиқ ба рушди илми журналистикаи телевизион мусоидат намуда, аҳаммияти илмӣ ва амалиро молик мебошад.

Диссертатсия аз муқаддима, се боб, ҳашт фасл, хулоса, руихати адабиёт ва замима иборат аст.

Боби якуми диссертатсия **“Сифатҳои касбии муҳаррири телевизион”** аз се фасл иборат аст. Фасли аввал **“Мафҳуми муҳаррири телевизион”**, фасли дуюм **“Меъёрҳои касбияти муҳаррири телевизион”** ва фасли сеюми боби якум **“Махсусияти фаъолияти муҳаррир дар телевизион”** номгузорӣ гардидааст. Дар он аз тарафи диссертант бобати шарҳи мафҳуми муҳаррири телевизион, меъёрҳои касбӣ ва махсусияти фаъолияти муҳаррири телевизион пажӯҳиши илмӣ гузаронида шудааст.

Диссертант бобати ба таври илмӣ равшан намудани мафҳуми муҳаррири телевизион, меъёрҳои касбӣ ва махсусияти фаъолияти муҳаррири телевизион баъди омӯзиши ҳамаҷонибаи мавзӯи таҳқиқотӣ ба хулосаи дуруст омада, чунин мегӯяд: “Муҳаррир дар телевизион аз шахсиятҳои муҳим буда, метавонад маводи аудиовизуалӣ истеҳсол кунад, матн нависад, таҳрир намояд ва ба бинанда пешниҳод созад. Имрӯз дар Тоҷикистон даҳҳо ширкати давлатию хусусии телевизионӣ амал мекунанд, ки дар воҳиди кориашон вазифаи муҳаррир доранд. Дар замони Шуравӣ муҳаррирон вазифаҳои худро ба таври амиқ дарк намуда, масъулияти раванди таҳияи барномаи телевизиониро ба зимма мегирифтанд. Ҳоло низомии идоракунии телевизион ва самти кори муҳаррирон мутаносибан шакл мегирад. Муҳаррир бештар вазифаҳои ташкилотчии истеҳсолотро иҷро намуда, мавқеи истеҳсолкунандаро қисман иваз кардааст. Ӯ бо истифода аз уҳдадорӣҳои худ, дар доираи меъёрҳои касбӣ тамоми раванди намоишро ба дӯш мегирад. Дар баробари интихоби мавзӯ, даъвати меҳмонон, дурустии матни журналист, нисбат ба объекту мавзӯ ва рафти баргузори барномаи телевизионӣ саҳмгузори менамояд”.

Боби дуюм “**Нақши муҳаррири телевизион дар ҷараёни таҳияи барнома**” низ аз се фасл иборат аст. Дар фасли якум “**Вазифаи муҳаррир дар давраи омодакунии барнома**”, фасли дуюм “**Ҷараёни сабт ва уҳдадорӣҳои муҳаррир**” ва фасли сеюм “**Танзим ва иштироки муҳаррир баъд аз сабт**” унвонгузори шудаанд. Дар ин фаслҳо таҳлили вазифаи муҳаррир дар давраи омодакунии барнома, дар ҷараёни сабт ва танзим таҳқиқи худро ҷидаанд.

Диссертант ба хулоса омадааст, ки “Муҳаррири телевизион барои омодагӣ, сабти пурраи барнома, эътимоднокии мавод, тарзи пешниҳод, сценария ва бунёди образҳо дар эфир вазифадор аст. Барномаҳои таҳлилиро бевосита муҳаррир омода мекунанд. Хусусан, дар рафти суҳбат

бо мутахассиси ин ё он соҳа рӯ ба рӯ будани муҳаррир бо бинанда яке аз унсурҳои барномасозӣ дар телевизион доништа мешавад. Вазифаи муҳаррир дар таҳияи барнома нисбатан ҷиддӣ аст. Интихоби мавзӯ, тайёр кардани сценария, даъвати коршиносону таҳлилгарон ва мусоҳибон аз амалҳои ҳастанд, ки дар қадами аввал муҳаррир сари он андеша мекунад. Олимони соҳаи журналистикаи телевизион шаш марҳилаи асосии эҷоди намоиши телевизиониро муайян намудаанд: таҳияи ғоя ва концепсияҳо; ҷамъоварии мавод; навиштани сценария; наворбардорӣ; танзим; омода кардани мавод барои пахш, ки дар ҳамаи ин марҳилаҳо муҳаррир дар ҳаёти гурӯҳи эҷодӣ пурра иштирок намуда, нақши асосиро мебозад”.

Боби сеюми диссертатсия **“Муҳаррир ва вижагиҳои офаридани сценарияҳои барномаҳои телевизионӣ”** аз ду фасл иборат мебошад. Фасли якуми боби сеюм **“Махсусияти сценарияи телевизионӣ ва тафовути он аз дигар сценарияҳо”** ва фасли дуюми боби сеюм **“Иштироки муҳаррир дар офаридани сценарияи телевизионӣ”** унвонгузорӣ шудааст. Дар фаслҳои ин боб масъалаҳои махсусияти сценарияи телевизионӣ ва тафовути он аз дигар сценарияҳо ва иштироки муҳаррир дар офаридани сценарияи телевизионӣ ба риштаи таҳқиқ кашида шудаанд.

Диссертант баъди омӯзиши сценарияҳои барномаҳои шабакаҳои телевизионии “Тоҷикистон”, “Сафина” ва тақвиятҳои илмии олимони соҳаи журналистикаи телевизиони ватанӣ ва хориҷӣ ба хулосаи илмӣ омада, чунин мегӯяд: “Дар сценарияи телевизионӣ на танҳо матн гуфташаванда, балки ҷою макон ва муҳити баргузорӣ бо назардошти декоратсия ишора мегардад. Ҳар хонанда тасаввуроти аввалинро метавонад вобаста ба моҳияти барнома аз сценария дарк кунад. Сценария новобаста ба жанру намуд, барои ҳар барномаи телевизионӣ зарур аст, ҳатто барои барномаи иттилоотӣ, ки он аз маҷмуи сюжетҳо иборат мебошад. Ҳар қадаре, ки сценария пурмазмун бошад, ҳамон қадар барнома ҷолиб ва диданӣ мешавад. Навиштани сценария аксаран ба дӯши муҳар-

рир меафтад. Дар қолаби сенария ворид намудани ғоя кори сенариянавис аст. Маъмулан, дар телевизион муҳаррир сенариянавис шинохта мешавад.

Офаридани сенария кори саҳлу осон набуда, аз муҳаррир заҳмати зиёди касбӣ, равонӣ, равшанфикрӣ ва чуръати баланди эҷодкориро талаб мекунад. Сенария махсусияти касбии муҳаррирро ифода намуда, барои равонии барнома нақши муассир мегузорад. Офаридани сенария масъулияти муҳаррири эҷодкор аст”.

Хулосаи диссертатсия натицагириҳои муаллифи рисоларо дар 11 банд дарбар гирифтааст. Дар диссертатсия баробари муваффақиятҳо баъзе норасоӣҳо ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо ба манфиати кор хоҳад шуд:

1. Ба назари мо агар ба унвони рисолаи диссертатсионӣ, ки “Вазифа ва масъулияти муҳаррири телевизион (дар мисоли телевизионҳои “Тоҷикистон” ва “Сафина”)” аст ислоҳ дароварда, онро “Нақши муҳаррир дар рангорангӣ ва таҳияи касбиёнаи барномаҳои телевизионӣ (дар мисоли телевизионҳои “Тоҷикистон” ва “Сафина”)” номгузорӣ карда шавад, мазмунан боз ҳам беҳтар мебуд;
2. Дар сохтори шабакаҳои телевизионӣ воҳиди кори муҳаррир (муҳаррири хурд, муҳаррир, муҳаррири варзида ва сармуҳаррир) яке аз корманди асосии телевизион ба шумор рафта, ба ин воҳиди корӣ танҳо журналисте, ки маълумоти олии ихтисосӣ дорад ба кор қабул карда мешавад. Аз ин рӯ муҳаррир ифодакунандаи мафҳуми журналист низ мебошад, ки он таҳиякунандаи сенарияи телевизионӣ, барандаи барномаи телевизионӣ ва дар як вақт роҳбари гурӯҳи эҷодии барномаи ҷудоғона ба ҳисоб рафта, аз оғоз аз таҳияи сенария, наворбардорӣ, сабт, танзим ва то ба анҷом, то ба эфир баромадани барнома масъул ба ҳисоб меравад. Яъне мисли режиссёр дар таҳияи филми бадеӣ. Аз ин рӯ агар диссертант яке аз фаслҳои диссертатсияро бо унвони “Муҳаррир ҳамчун журналист, баранда ва

роҳбари гурӯҳи эҷодии барномаи телевизионӣ” мебахшид, рисолаи диссертатсионӣ боз ҳам мукамалтар мегардид;

3. Фаъолияти муҳаррир дар телевизион бештар ба сценарияи телевизионӣ вобастааст. Аз ин рӯ муаллифи рисолаи диссертатсиониро лозим буд, ки ҳангоми таҳлили барномаҳои шабакаҳои телевизионӣ сценарияи барномаҳоро дар шакли ҳақиқиаш дар тарафи чап видеонавор ва дар тарафи рост матни он меовард. Боиси афсус аст, ки дар диссертатсия дар ин шакл сценарияи ягон барномаро вонахурдем. Ҳарчанд, ки чанд сценарияҳои филму барномаҳои алоҳида дар шакли нодурусти сценарияи телевизионӣ оварда шуда буданд. Ба мо маълум аст, ки баъзе муҳаррирон-журналистони имрӯзаи телевизион сценарияи телевизионӣ навишта наметавонанд ва бо ин сабаб навиштани сценарияро нолозим медонанд, ки ин аз касбият дур будани онҳоро нишон медиҳад;

4. Дар рисолаи диссертатсионӣ дар баробари услуби илмӣ услуби публитсистӣ низ ба мушоҳида мерасад;

5. Дар диссертатсия хатоҳои услубӣ, грамматикӣ ва техникӣ ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо ба манфиати рисолаи диссертатсионӣ хоҳад шуд.

Камбудихӯи номбаршуда ислоҳпазир буда, ба ҳеҷ вачҳ арзиши илмии рисолаи диссертатсиониро кам намекунанд. Диссертант вазифаҳои дар наздаш гузоштаро бомуваффақият ба иҷро расонидааст. Диссертатсия ва автореферати диссертатсия аз нигоҳи сохтор, ҳаҷм, мундариҷаву муҳтаво ва мазмун ҷавобгӯ ба талабот таҳия шудаанд. Мазмуну муҳтавои асосии диссертатсия дар 5 мақолаи илмии дар маҷаллаҳои илмии тақриз шавандаи қайди Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расидаанд.

Диссертатсияи илмии Исматуллои Ҳабибулои Нарзуллозода дар мавзӯи “Вазифа ва масъулияти муҳаррири телевизион (дар мисоли телевизионҳои “Тоҷикистон” ва “Сафина”)” таҳқиқоти баанҷомрасида буда, дар сатҳи хуби илмӣ таҳия шудааст. Диссертатсия бо муҳиммият, навғони-

ҳои илмӣ ва аҳамияти назариву амалиаш ба талаботи бандҳои 31-35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти № 267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.01.10 - Рӯзноманигорӣ сазовор аст.

Доктори илми филология, профессори
кафедраи журналистикаи телевизион ва
радиошунавонии МДТ “Донишкадаи
давлатии фарҳанг ва санъати Тоҷикистон
ба номи Мирзо Турсунзода” Муъминҷонов Зулфиддин
E-mail: zulfiddin.m@mail.ru
Тел.: 93 505 14 63

Имзои Муъминҷонов З. - ро тасдиқ мекунам:
сардори раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси МДТ “ДДФСТ ба номи Мирзо
Турсунзода” Ҳамидова Зарина
28 феввали соли 2023

Суроға:
734032, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, хиёбони Борбад 73а
Тел.: (+992 37) 231-18-27
E-mail: tajartins@andex.com.
Сомонаи расмӣ: www.ddst.tj